

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת בראשית

א. העמק דבר

פרק ב', פסוק ד'

(ד) "אלה תולדות השמים והארץ
בהבראם ביום עשות וגו' . כיון בראנו דעסיה
שהוא תכלית כל הבריאה הוא כבודו ית' שידש הכל
שהוא הבורא והוא המשגיח . והוא תכלית השמים
והארץ . שהקב"ה יושב בשמים כ"י ודן כל פרע שבארץ .
איך שיהיה לפי מעשה האדם (ג) וכ"ז בא ע"י האדם
שהרי הכל תלוי במעשיו . והנה כבר נתבאר שהאדם
יש בו שתי תכונות . האחת האדם המעלה אשר עומד
ומשמש בארץ כמלאך בשמים . והשני' שיהא מדיני
ועושה לרכיו . ושתי הסכנות שבאדם באו לתכלית
הבריאה . שאלו היו כל בני האדם באותה מעלה של
אדם הראשון קודם החטא לא היה שבר ועונש ולא
נתגלה כבודו ית' וחסדיו בארץ . ועיקר כבודו נתגלה
ע"י האדם השני . ות"מ הרבה נתגלה כבודו ית'
על ידי האדם המעלה בתוך המון בני אדם
מדיינים . ובאשר שני חופני אדם המה . ואלו היה
אדם הראשון במעלתו כל אותו יום הששי שבברא לא
היה אפשר שילך ממנו לפני אדם השני . שהרי אין
כל חדש תחת השמש מששת ימי המעשה והבלאה . וח"כ
לא בא העולם לתכליתו שהוא עושה שלו .

ואלו נברא
אדם באופן השני לא הי' אפשר להיות אדם המעלה
בעולם שהרי הוא כמו בריאה חדשה . ואלו לא חטא
אדם הראשון ע"י השחת הנפש והוא הי' הקב"ה בורא
עוד יצירת אדם אחר שיהא מדיני . וכוסב הענין
שיהא אותו אדם בשני יצירות . ונתקן העולם בזה על
מתכונתו (ד) וכ"ז הוא מאמר הכתוב אלה תולדות
השמים והארץ בהבראם זהו תולדות שו"ה בזה
שבבראו : ביום עשות וגו' . באותו יום שנתקנו
ונגמרה תכליתן ע"י ששתתנה האדם שבו תלוי הכל .
ומש"ה כתוב ארץ ושמים כי השני החל ממה
שבארץ . ומזה נתקן השמים שיהיו שם משגיחים
ועיני ה' משוטטים לפי מעשה ב"ה על הארץ . ומספר
והולך איך כיצב הקב"ה הדבר והגיע שיהא האדם
המעלה אשר במעלתו הראשון לא היה ראוי לעבוד
את האדמה . שהרי היה כמלאך צדקיע הוא האדם
גורם במעלתו זאת והגיע לעבוד את האדמה וזוה
נתקן תכלית הבריאה שהרי אז החלו תולדותיהם
להיות השמים כסא ה' והארץ אדם רגליו . ההשגחה
לפי מעשה בני אדם ושמוס מדותיו ית' . והיא כבודו :

pidke

1. פרשנו מסביר בפירושו כאן ציוניק יסודיים והם הצדקותיו אינם: אדם
המצפה, אדם מדיני, התוכף להסביר?
2. איך פרשנו קולר זאת לפסוקנו?
3. אמה היה צורך בהתפתחות נוצרה והטא אדם הראשון כדי להביא אינפננות
הבריאה?
4. אמה צריך היה האדם להיות "בשתי יצירות"?
5. איך בנה מתוקן הצופים שבו שמים וארץ משמים ביחד?
6. "ההשגחה לפי מצפה בני האדם ושמוס מדותיו, התוכף להסביר?"

בראשית

ב. תורת משה - האלשיך הקדוש .

פרק ד' פסוק כה':

לב מהיכן למדו רבותינו ז"ל (שם) שהנחש ראה אותם עסוקים בתשמיש, אך יהיה כונת הכתוב, כי הנה דרך העולם כי בהיותם ערומים איש ואשה גם שלא יתעסקו במשגל יתבוששו, וגם כי יהיו לבושים ויתעסקו במשגל בפני הזולת גם כן יתבוששו, ומה גם עתה בהיותם ערומים וגם עסוקים במשגל בפני זולתם. וזהו אומרו כי הנה היו שניהם ערומים וגם עסוקים במשגל, וזהו אומרו האדם ואשתו, שהוא בענין היותה אשתו שהוא אישות תשמיש ולא יתבוששו, עם היות הנחש בפניהם שהיה אז בעל דעה וכתפארת אדם. ומוזה יצא לרבותינו ז"ל כי ראה אותם עסוקים בתשמיש ונתאוה לאשה, כי דרשו ייתור אומרו האדם ואשתו, וגם סמיכות והנחש היה כו'. על כן מהייתור דרשו התשמיש, ומהסמיכות דרשו שנתאוה לה ועל כן הלך אחריה.

ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו (ב.כה).

אמר כי מהתדבקותם בקדושה ובדברים עליונים ולא בחלק חומר ויצר הרע, לא ידעו מהות ואיכות הרע, ובכן לא היו להם אברי המשגל בעיניהם כי אם כאזנים וידיים ודומיהם, כי גם בהזדווגם לא היה להם הדבר לפועל מגונה יבושו מרואיהם כי אם כאשר באכול ושתה, כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה יח י) כי שמשו בפני הנחש ונתאוה לה. ועל כן לא יתבוששו בהיותם ערומים, כי לא ידעו ולא יבינו בחינת הרע כי אם רק טוב. וזה מאמר הכתוב ויהיו כו', והוא בשום לב כי מי לא ידע כי אומרו שניהם ערומים הם האדם ואשתו, ואם כן למה יאמר האדם ואשתו. ועוד שהיה לו לומר והאשה כמו שאומר האדם. אך לזה נשית

מלות

1. לכאורה מה הקשיים האפשריים בפסוקנו?
2. איך פרשנו מסביר את פסוקנו?
3. מה לומד פרשנו מן "הייתור" ומן "הסמיכות"?
4. דרך אכס לומד פרשנו כאן על מצפה מסוימת de הנחש. מה היא ואיך פרשנו לומד זאת?

* * *

ג. כלי יקר .

פרק ג' פסוק ד':

ו[א] אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אמרו רז"ל במדרש: בה"א בראם, שהעולם הזה נברא בה"א והעולם הבא ביו"ד (מנחות כט:). ונראה שדעת בעל מדרש זה הוא, לפי שכל שירות העולם הזה נאמרו בלשון נקבה, שירה חדשה בתוספת ה"א, פי כל ה"א מורה על נקבה בהוראת הה"א שבשם אשה. ולפי שכל

שמחות העולם הזה מערכים בצער ויגון. בנקבה שיש לה צער לדה, כף כל עניני העולם הזה הם בדרך תולדה, אבל העולם הבא נברא ביו"ד המשתפת לזכר שאין לו צער לדה, כף יהיו לעולם הבא פזכרים לא יולדים, ושם השמחה שלמה, על כן נשתתף שם י"ה בין איש לאשה. ובכל מקום שמוש הי"ד לזכר ושמוש הה"א לנקבה

מלות

1. איך פרשנו מסביר את האות הא' לפי המדרש?
2. מהי מצפתו de הזכר אק de חסרון?
3. מתי השמחה de אשה?
4. איך הניסואין הנט כציון צולט הפא?

* * *

ד. אור החיים

פרק ג' פסוק ו':

ו[ו] ותרא האשה כי טוב וגו'. קשה איך יצדק להפיר הרגשת המאכל על ידי ראיה. עוד קשה למה הקדים הרגשת הפה להרגשת העין הלא העין תרגיש בראות קדם שהבחין הטועם ואם כן קדם שאכלה קדם ידעת תאנה לעינים ומקראוי להקדים לומר כי תאנה לעינים. עוד מנין ידעה שישנו בהשכל, ואם על הצדקת דברי נחש הוא אומר לא הנה לו לומר ותרא האשה על דבר שלא ראתה. עוד למה האריך לומר ב' תבות נותרות תבת הוא ותבת העץ שניה בכתוב. עוד למה אמר תבת העץ בתלקה ג' ולא בתלקה ב':

חֲשֵׁבָה בְּדַעְתָּהּ כִּי לֹא יֵצֵוּ הָאֵל אֶלָּא עַל הַפְּרִי
 כִּי הָעֵץ אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ וְלֹא תִבֹּא עָלָיו הַמְּצוּהָ.
 וּכְבָר הַקְּדָמְנוּ מֵאֲמָרֵי קְדָמוֹנֵינוּ (ב"ר פט"ו) כִּי
 כָּל עֲצֵי הַגֵּן לֹא הָיָה טַעַם בְּעֵץ זֹלַת עֵץ הַדַּעַת
 שֶׁהָיָה טַעַם עֲצוֹ וְטַעַם פְּרִיָּו שָׁוָה. וְכֵאן
 מוֹדִיעֵנוּ הַכְּתוּב כִּי בְּדָבָר הַמְּסִית לְחַוָּה בְּחִנּוּ
 תְּהִי וְשִׁלְחָה יָדָה וְאָכְלָה מִהָעֵץ לֹא מֵהַפְּרִי כִּי
 חוֹשֶׁבֶת שָׂאִין אֲסוּר בְּדָבָר לֹא מֵהַפְּרִי כִּי
 שִׁפְתֵּיכֶנּוּ וְלֹא חֲשֵׁשָׁה לְנִגְיָעָה כִּי לֹא נֶאֱסָרָה
 הַנְּגִיעָה אֶלָּא בַּפְּרִי עֲצָמוֹ וְלֹא בְּאֵילָן.

אָבֵן הַכְּתוּב יִגִּיד אִפְּן מַצְדָּתָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה וְאִיךָ
 נִתְרַצִּית לְשִׁמְעַע לְמַסִּית. וְהִנֵּה תִמְצָא בְּסֵדֶר
 דְּבָרֶיהָ הָרֵאשׁוֹנִים אֶל הַנְּחָשׁ דְּקָדְקָה לֹמֵר
 וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֵּן הָרִי זֶה מַגְדֶּת
 דַּעְתָּהּ וַיִּדְעֶתָהּ כִּי לֹא נֶאֱסָר לָהּ אֶלָּא הַפְּרִי
 עֲצָמוֹ אֲכָל הָעֵץ שֶׁל הָאֵילָן וְעִנְפָיו וְעָלָיו לֹא
 נֶאֱסָרוּ. וְסָבְרָא זֹו נוֹכַח לֹמֵר בְּהַ שְׁנוּלָדָה לָהּ
 מֵא' מֵב' דְּרָכִים. אוֹ שֶׁהָאָדָם בְּצוּתוֹ צָוָה לָהּ
 בְּנִסָּח זֶה, אוֹ שֶׁהִגֵּם שָׂאֲמֵר סָתֵם עֵץ הַדַּעַת וְגו'

אלות

1. מספר רב של אלות מקשה פרשנו הקטע הראשון, התוכף אמנותן ולהסבירן?
2. הקטע השני מסביר פרשנו את שיקוף דעתה של האשה והתנהלותה אמצה - התוכף להסביר?
3. אמה חשובה היא לו אלא כף זאת?
4. הוי לכך השלכות לאחר מכן?

**ה. רמב"ן .
 פרק ג' פסוק יב'**

(יב) וטעם האשה אשר נתת עמדי. לאמר האשה אשר אתה בכבודך נתת אותה לי לעזר. היא נתנה לי מן העץ, והייתי חושב שכל אשר תאמר אלי יהיה לי לעזר ולהועיל, וזהו מה שאמר בענינו. "כי שמעת לקול אשתך" ⁴² שלא היית ראוי לעבור על מצותי בעבור עצתה. ורבותינו ⁴³ קורין אותו בזה כפוי טובה. ירצו לפרש שענה אותו אתה גרמת לי המכשול הזה שנתת לי אשה לעזר והיא יעצתני להרשיע:

אלות:

1. קרא שוב את הפסוק, איך היית מבינו כפסוק?
2. איך הראמ"ן מבין את הפסוק ובצטט מה חידושו כאן?
3. האם יש בכך טרוניה או טענה כנכד הקב"ה?
4. הוי בכך טענה כנכד חווה?
5. מהי תשובת הקב"ה - לפי פרשנו - כלפי אדם?
6. איך "רבותינו", מבינים את התנהלות האדם?
7. האם יש הבדל ומה הוא בין שני ההסברים?
